

Dödsstraff i Sverige

I Sverige är dödsstraff förbjudet i Regeringsformens 2 kap, 4 § med frasen "*Dödsstraff får inte förekomma*".

Fram till början av 1800-talet var döden den vanligaste bestraffning för grövre brott, eftersom fängelse var ovanligt. 1734 års lag stadgade dödsstraff för 68 olika typer av gärningar. De flesta dödsstraffen har skett genom halshuggning, vilka utfördes av tillförordnade skarprättare eller mästerman som de också kallades. Förrättare av andra sorters avrättning kallades ofta bödel men orden kan användas synonymt. Halshuggning sågs som en förhållandevis human metod, med begränsat lidande, ifall redskapet var bra nog och skarprättaren var skicklig nog att lyckas vid första försöket. Före 1858 fanns det en skarprättare i varje län men yrket var inte populärt. Inte sällan var bödeln en dödsdömd som fått välja bödelsyrket istället för döden. Missaktningen, förföljelsen och den starka sociala utfrysningen av bödlar ledde till myndighetsåtgärder, såsom att deklarerera i lag 1734 att bödeln med familj var i "konungens hägn" och ämbetet fick inte ses som nesligt.

Dödsstraffet i fredstid avskaffades i Sverige 30 juni 1921 (i enlighet med riksdagsbeslut 7 maj 1921 om lag 1921:288 och Kunglig Majestäts proposition 1921:144). Dödsstraffet i krigstid avskaffades 1973.

Rättsläget under perioden 1779–1921

Innan cellfängelserna fanns (de första kom 1846) och 1864 års strafflag trätt i kraft var det vanligt att man kunde dömas till döden även för mindre brott. I 1734 års lagstiftning hade nämligen frihetsberövande endast funnits med i marginalen och straffsatserna var vanligtvis böter eller dödsstraff. Till en början 68, senare 72, typer av brott kunde bestraffas med döden; bland dessa: hädelse, tidelag, trolldom, blodskam, tvegifte, mord, grövre våldsbrott och återkommande stölder ("*fjärde resan*"). Under senare tider utnyttjade oftast konungen (eller Högsta Domstolen) i sådana fall sin rätt att benåda den dömda till straffarbete. Redan under kung Gustav III (1779) hade man fastställt att alla avrättningar skulle godkännas av Hans Majestät Konungen såtillvida de inte föll under den militära strafflagstiftningen av år 1798. 1835 förbjöds rådbräkning och 1841 förbjöds skärpta dödsstraff helt i lag. En förbättrad metod för hängning började användas, där den dömdes nacke bröts istället för att strypning skulle ske. Det var endast undantagsvis som en dödsdömd avrättades under perioden efter 1864 års strafflag. Motioner om dödsstraffets avskaffande hade även

lagts fram redan under den gamla ständsriksdagen av bondeståndets representanter (bland annat som alternativ till 1864 års strafflag). Rättsfilosofen Cesare Beccaria hade framhållit att människor kan inte besluta om andras liv och andra upplysningstankar fick med humanismen fäste.

Avrättade personer

Statistik

Tabeller nedan redovisar det totala antalet avrättade i Sverige under åren 1791 - 1910:

- 1791 - 1800, Antal 60
- 1801 - 1810, Antal 70
- 1811 - 1820, Antal 96
- 1821 - 1830, Antal 110
- 1831 - 1840, Antal 135
- 1841 - 1850, Antal 57
- 1851 - 1860, Antal 69
- 1861 - 1870, Antal 12
- 1871 - 1880, Antal 4
- 1881 - 1890, Antal 3
- 1891 - 1900, Antal 4
- 1901 - 1910, Antal 1

En sammanställning per län över dokumenterade avrättningar visar att vissa län klart sticker ut, nämligen Skåne, Småland och Gotland. Ingen hänsyn är tagen till folkmängden i resp. län.

Område	Antal	Område	Antal	Område	Antal
Skåne	162	Södermanland	45	Bohuslän	15
Småland	94	Dalarna	42	Medelpad	11
Gotland	70	Ångermanland	25	Hälsingland	11
Stockholm	67	Gästrikland	21	Jämtland	7
Uppland	54	Halland	20	Öland	7
Västergötland	52	Värmland	20	Lappland	6
Västmanland	52	Norbotten	19	Dalsland	5
Blekinge	49	Västerbotten	18	Härjedalen	1
Östergötland	47	Närke	16		

Instruktion för och information om avrättning

Utlysta ting emotsågs förr i världen med stort intresse av allmänheten. På fångkärren fördes de fängslade väl hopkedjade två och två, och detta var alltid något för skådelystna människor att titta på. Spöstraffet utfördes, vid spöpålen, vilken stod en bra bit från tingshuset. Vid dödsstraff verkställdes exekutionen offentligt på en utlöpare av Ljungby mark och i närvaro av nämndemän, som bildade spetsgård.

Ännu in på 1800-talet var det vanligt att folk, som hade fallandesot, placerade sig så nära schavotten som möjligt för att så fort bilan hade skilt delinkventens huvud från kroppen kunna rusa fram och samla upp det framsprutande blodet. Genom att dricka detta, trodde man sig bli botad.

Anm.: Enligt Sveriges Rikes lag, strafflagen Kap. 2, § 2 heter det:

"Dödsstraf skall å jängelsegård verkställas genom halshuggning. Förut gifves den dömd lämplig tid att sig till döden bereda. Innan han till afrättsplatsen utföres, skall domen der uppläsas. Vid afrättningen skola närvara fängelsets föreståndare, fångpredikant eller den, som beredt fånge till döden, jängelse- eller provinsialläkare, kronofogde eller magistratsledamot, af K. Bfhde förordnad tjenstemen, som förer protokoll öfver hwad dervid förekommer, samt andra personer, hvilka K. Bfhde tillkallar.

Den kommun, inom hvars område afrättningen sker, ege ock utse högst tolf personer att afrättningen öfvervara. Den afrättades kropp varde i stillhet å närmaste begravningsplats jordfäst. K. F. d. 10 Aug. 1877."

Dödsstraffet avskaffades i lag den 3 juni 1921, med undantag av krigslagarna.

Den sista avrättningen i Ljungby ägde rum 1844. Den 27 mars detta år avrättades sjö-artillerist Färm från Traryd dömd för mord.

I följande protokoll av den 11 mars 1844 framkommer:

"Till Kr:länsm: Rundberg.

Enligt höga landsh: Embetets til mig aflåtne skrifvelse den 8 dennes, kommer den i Ljungby häckte förvarade Johannes Svensson Färm, som är dömd för mord och rån, at den 27 i denne månad å vanliga afrättsplattsen vid Ljungby aflifvas; Tit: bör alltså derom genast underrätta Färm samt skyndesammast besörja at plattsen blijver försatt i gagn bart skick, at vanlig plan af plankor säkert fästade vid stadigt underliggande stockar till afrättningsställe anbringas jemte kubb, som skarprättaren sielf tillhugger samt at stänger til begagnande för spettsgårdsfolket äro at tillgå.¹

Enär vanligen Prästerskapet begära delinqventens uttagning från häktet af tonen före afrättningsdagen, och bevakning vid det rum hvare fången sig befinner ej får underlåtas, så och då åtskilligt annat vanligen förekommer har Tit: at sjelf biträdd af Ljungby och Kånne fjerdingmän inställa sig i Ljungby middagstiden den 26 dennes, hvarjemte Reddens samtl. fjerdingmän utom Hvittaryds och Dörrarps till, den 27 kl: 6 om morgonen böra inbeordras, för at handräckning i hvad som tarfvas, lemna. Börandes fjerdingmännen befallas att vara försedde med vanliga Brickorne på hattarne (: ej Mössor:)."

I kungörelsen till Traryd heter det bl. a.:

"till nemnde straffs verkställighet utsatt onsdagen den 27 i denne månad kl: 12 på dagen å vanliga afrättsplattsen vid Ljungby kjøping. Efter urgamal sed och lag tillhör det den församling hvarifrån delinqventen är, at vid afrättningen hålla så kallad spettsgård, högst nödig till förekommande däraf, at en mängd obehörige personer framtränga och hindra den ordning som vid straffets verkställighet bör råda och så högeligen är af nöden.

, Jag har därföre härmedelst skolat antyda samtl: hemmansägare och innehafvare i Traheryd församling, at til nemnde spettsgårds hållande, utgöra en ordentlig mansperson af hvarje å hemmans eller hemmansdel varande matlag, hvilka personer skola infinna sig å Ljungby Gästgifargård, onsdagen den 27 i denne månad kl 8 på morgonen och där hos mig sig anmäla för at upteknas och förhållningsordres erhålla.

Fjerdingmännen försedde med vanlige Brickor på hattarne skola ovillkorligen komma personligen tillstådes, åtfölja folket, tillse ordning vid framkomsten genast anmäla sig hos mig.

¹ Skarprättaren var noga med att bilan tog exakt mellan två kotor, ty därmed gick delinqventen en snabb död till mötes

Bevis öfver denna kungörelses upläsande, behagade Herr Predikanten lemna til fjerdingmännen, som genast aflemna detsamma til Herr kr: Befs Hultstein at med dess nästa post hitgå. _"

I samma protokoll står:

"Till Kr:l: Blomgren och Wettermark:

För at biträda vid ordningens vidmagthållande under det den i Ljungby häckte förvarade för mord och rån til döden dömde Johannes Svensson Färm från Klint i Traheryd sochn, den 27 dennes å vanliga afrättsplatsen vid Ljungby undergår dödsstraffet, har jag så mycket mera ansedt nödigt at härmed beordra Tit: att sig inställa i Ljungby nämnde dag kl 8 förmiddagen försedd med ridhäst, som kronolänsmannen Rundberg icke anses kunna till dess vara till- frisknad efter en längre sjuklighet. - Äfven bör Tit: medhafva 4 af sin Redds påliteligaste tjerdingmän, försedde med vanlige brickorne på hattarne (: ej Mössor:)."

Källa: 'Från gången tid', Thore Brogård, 1975